

HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA TARIX
FANINING O'RNI**Madaminov Ahmadillo Umarali o'g'li**

Huquq va tarix fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22754667>

Annotatsiya. Ushbu maqolada yosh avlodda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni shakllantirishda tarix fanining o'rni tahlil qilinadi. Tarixiy jarayonlar, davlat va huquqning rivojlanish bosqichlari hamda ajdodlarimizning huquqiy qarashlari orqali o'quvchilarda qonunlarga hurmat, fuqarolik mas'uliyati va jamiyat oldidagi burch tushunchalarini shakllantirish masalalari yoritiladi. Shuningdek, tarix va huquq fanlarini o'zaro integratsiyalashgan holda o'qitishning pedagogik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: huquqiy ong, huquqiy madaniyat, tarix ta'limi, huquq, yoshlar, fuqarolik mas'uliyati, qonun, ta'lim.

Kirish

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda yoshlarning huquqiy bilimlarini oshirish hamda ularni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash muhim vazifalardan biridir. Insonning jamiyatdagi o'rni, o'z huquq va majburiyatlarini anglashi uning huquqiy madaniyati bilan chambarchas bog'liq.

Huquqiy madaniyatni shakllantirish faqat huquq fanini o'qitish bilan cheklanmaydi. Bunda tarix fanining ham imkoniyatlari katta. Chunki tarix orqali o'quvchilar davlat boshqaruvi, qonunchilik, inson huquqlari, fuqarolik jamiyati va adolat kabi tushunchalarning tarixiy shakllanish jarayonlarini anglab yetadilar.

Asosiy qism

Tarix fani o'quvchilarga jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarini o'rganish imkonini beradi. Turli davrlarda mavjud bo'lgan davlatlar, ularning boshqaruv tizimi va huquqiy munosabatlarini o'rganish orqali o'quvchilarda davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar haqida tasavvur shakllanadi.

Ayniqsa, Markaziy Osiyo hududida qadimdan shakllangan davlatlilik an'analari va huquqiy qarashlarni o'rganish yoshlar tarbiyasida muhim ahamiyatga ega. Ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan tarixiy manbalar, davlat boshqaruvi tajribasi va adolatga asoslangan qarashlar bugungi huquqiy ta'lim uchun ham muhim tarbiyaviy manba bo'lib xizmat qiladi.

Tarix darslarida tarixiy voqealarni shunchaki sanalar va faktlar sifatida o'rgatish o'rniga, ularning huquqiy va ijtimoiy mazmunini tushuntirish o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Masalan, muayyan davlatda qonunlarning qanday shakllangani, fuqarolarning huquq va majburiyatlari qanday belgilanganini tahlil qilish orqali o'quvchilar bugungi huquqiy tizimning ahamiyatini yaxshiroq tushunadilar.

Huquq va tarix fanlarining o'zaro bog'liqligi o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni ham rivojlantiradi. Tarixiy voqealarni huquqiy nuqtayi nazardan tahlil qilish, turli qarashlarni taqqoslash va xulosa chiqarish orqali o'quvchi mustaqil fikrlash ko'nikmasini egallaydi.

Shuningdek, dars jarayonida tarixiy sud jarayonlari, huquqiy hujjatlar, davlat arboblarning qarashlari va tarixiy manbalarni tahlil qilishdan foydalanish mumkin. Bunday yondashuv o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmalar bilan bog'lashga yordam beradi.

Huquqiy tarbiyada o'qituvchining o'rni

Yoshlarning huquqiy madaniyatini shakllantirishda o'qituvchining shaxsiy namunasi ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilarga nafaqat bilim berishi, balki ularda adolat, mas'uliyat, halollik va qonunlarga hurmat kabi fazilatlarni shakllantirishi lozim.

Huquq va tarix fanlari o'qituvchisi dars jarayonida o'quvchilarga o'z huquqlarini bilish bilan bir qatorda, o'z majburiyatlarini bajarish ham fuqarolik mas'uliyatining muhim qismi ekanini tushuntirishi kerak.

O'zbekiston konstitutsiyasi va tarixiy taraqqiyot

Huquqiy ta'limda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining ahamiyati alohida o'rin tutadi. Konstitutsiya davlatning asosiy qonuni sifatida inson va fuqaroning huquq hamda erkinliklarini belgilaydi.

Konstitutsiyaning mazmunini tarixiy jarayonlar bilan bog'lab o'rganish o'quvchilarning mavzuni chuqurroq anglashga yordam beradi.

Bunda mustaqillikning qo'lga kiritilishi, milliy davlatchilikning rivojlanishi va zamonaviy huquqiy davlat qurish jarayonlari bilan bog'liq masalalarni tahlil qilish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tarix fani yosh avlodning huquqiy ongini shakllantirish uchun katta tarbiyaviy va ta'limiy imkoniyatlarga ega.

Tarixiy jarayonlarni huquqiy nuqtayi nazardan tahlil qilish o'quvchilarda qonunlarga hurmat, fuqarolik mas'uliyati va adolat tushunchalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Huquq va tarix fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitish orqali o'quvchilarning nafaqat tarixiy bilimlarini, balki huquqiy savodxonligi va mustaqil fikrlash qobiliyatini ham rivojlantirish mumkin.

Shu sababli zamonaviy ta'lim jarayonida ushbu ikki fan o'rtasidagi uzviy bog'liqlikdan samarali foydalanish muhimdir.

Zamonaviy ta'lim metodlaridan foydalanish

Huquq va tarix fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi.

Jumladan:

1. Keys-stadi metodi.

O'quvchilarga muayyan tarixiy yoki huquqiy vaziyat beriladi va undan kelib chiqib yechim topish so'raladi.

2. Munozara metodi.

O'quvchilar muayyan tarixiy voqea yoki huquqiy masala bo'yicha turli fikrlarni ilgari suradilar va o'z qarashlarini dalillar bilan asoslaydilar.

3. "Aqliy hujum" metodi.

Muayyan mavzu yuzasidan o'quvchilarning dastlabki bilimlari aniqlanadi va yangi fikrlar shakllantiriladi.

4. Tarixiy hujjatlar bilan ishlash.

O'quvchilarga tarixiy hujjatlar, qonunlar yoki manbalardan parchalar berilib, ularning mazmunini tahlil qilish topshiriladi.

5. Rolli o'yinlar.

Sud jarayoni, parlament muhokamasi yoki tarixiy kengash kabi vaziyatlarni sahnalashtirish orqali o'quvchilarning amaliy ko'nikmalari rivojlantiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasining ta'lim va huquqiy tarbiyaga oid qonun hujjatlari.
3. O'zbekiston tarixi bo'yicha darslik va o'quv qo'llanmalar.
4. Huquqshunoslik faniga oid o'quv adabiyotlari.
5. Pedagogika va tarix ta'lim metodikasiga oid ilmiy adabiyotlar.